

MARIBORSKI KULTURNI VESTNIK

15. OKTOBRA 1928

JAN BAUKART:

ELEGIJA

MARIBOR
DOŠLO

24. 10. 28

Vina nam hribi rode; prežlahne so kapljice polne
temne, hladne kleti, v kupah se solnce žari.

Pel veselje bi naj in naslade življenja brezmejne,
Bakha razuzdan slavil jaz bi, nov Anakreon

V vinskih pa hribih sedaj prebiram otožnosti strune,
odo skladam zaman, togo srce le pozna.

FRAN ROŠ:

POVRATEK.

Saj to so vendar tiste zvezde,
ki so nekoč sijale v noč,
in to so vendar tisti gaji,
ki so šumeli tod nekoč.
Vse je tako kot v tistih časih.
Le potniku, ki v tihi kraj
z otrplim srcem, se je vrnil,
zašel je davnih zvezd sijaj.

DANILO GORINŠEK:

PESEM.

Nad zemljo lega tih večer,
na njivah je mrtvaški mir,
kot da nikjer življenja ni...
Živi samó pisan metulj,
ki kot pijan svojih krivulj
nad njivo se lovi...
Kakor da na ta mrki svet
prijadral mrzla srca gret
je mlad poet...

IZ „LITERARNE POSTILE“.

POTRATA.

(»Zvončkovemu poetu.)

Je lesorezec,
je stihovezec;
a odveč se mi lesorestvo zdi:
leseni dovolj so stihii samí.

VERZIFIKATOR.

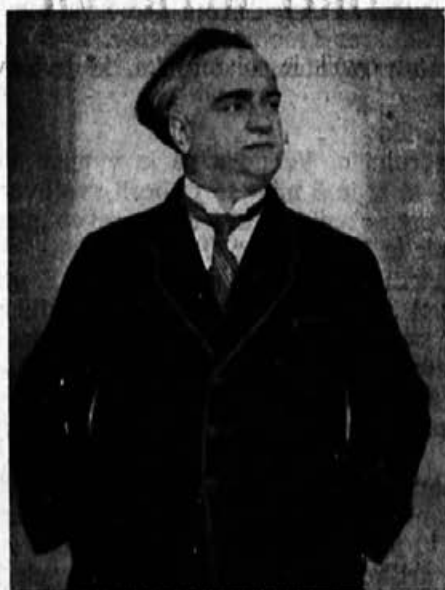
V čem od Turgenjeva mož se loči?
Čuj in poslušaj, ako ne veš še;
prvi klesal je pesmi v prozi,
drugi prozo v pesmih teše.

H. D.:

ANDRO MITROVIČ.

Solčni naš Dubrovnik je rojstni kraj Mitrovičev. Že kot deček je kazal v obilni meri muzikalno nadarjenost. Deset let star je orgljal v župni cerkvi sv. Andreja in prav tako se je udejstvoval kot gimnazijec. Sledila so študijska leta na konservatoriju v Zagrebu in v Pragi. Po pridobljenem absolutoriju je začel svojo dirigentsko karijero kot kapelnik slovenskega gledališča v Ljubljani. Leta 1901. je tukaj prvič dirigiral ljudsko spevoigro »Zaloški godec«. Sledila je sedaj cela vrsta mest v naši očetnjavi, kjer je deloval Mitrovič tako: Šibenik, Sušak, Reka, Opatija, Osijek, Zagreb, Varaždin in Maribor. Zaposlen je bil tudi tri leta kot vojaški kapelnik. Povsod, kjer je deloval, je povzdignil nivo muzikalnih odnošajev na dostojno umetniško višino. V prvi dobi svojega praktičnega delovanja se je pečal tudi s kompozicijo. Napisal je več instrumentalnih in vokalnih del. Njegova opera v enem dejanju (»Priče ene noči«) se je z lepim uspehom proizvajala v Zagrebu; svoj oratorij »Canticum canticorum« je posvetil kralju Petru I. ob priliki njegovega kronanja. Bil je za to odlikovan z redom sv. Save V. stopnje. Kot avstrijski vojaški kapelnik bi sedaj pričakoval nepriliko, a zdrav razum in slovensko mišljenje njegovega polkovnika sta ga pred tem obvarovala. V tej dobi je urejeval tudi skozi več let »Glasbeni vjestnik« ter objavljal v raznih listih članke in felitone strokovne vsebine. Kot orkestralni dirigent in vojaški kapelnik je prirejal simfoniške koncerte (enega tudi v Mariboru), glavno delovanje pa je bilo zvezano z gledališčem. V Osijeku je bil zaposlen v sezoni 1913-14. skozi vso vojno in prvo prevratno dobo pa je bil v Varaždinu, kot artistski vodja mestnega gledališča. Tukaj je vzgojil celo vrsto odličnih mladih igralcev in pevcev, ki delujejo danes plodonosno na raznih gledališčih. Srečno roko je imel naš intendant dr. Brenčič, ko je pozval v novembru l. 1922 Mitroviča kot opernega ravnatelja v Maribor. Svoje delovanje je tukaj prekinil v sezoni 1925-26, ko je nastopil mesto opernega sekretarja v Zagrebu. Tekom prvih treh sezon je dvignil muzikalne predstave na uprav nepričakovan način. Mnogo

je pripomogla k temu njegova soproga Ančica, dramatska soprani-
stinja, ki je bila v tej dobi članica našega odra. V sezonah
1926-27 in 1927-28 je deloval spet med nami kajti želja mariborske
gledališke publike je bila, da se spet vrne na svoje mesto. V dobi
svojega delovanja kot operni dirigent v Mariboru (skozi pet sezon)
je naštudiral, dirigiral in iz večine tudi režiral sledeče opere: »Faust«,
»Traviata«, »Cavalleria rusticana«, »Urh grof celjski«, »Zlatorog«,
»Bohème«, »Janko in Metka«, »Čarostrelec«, »Prodana nevesta«,
»Carmen«, »Zrinjski«, »Trovatore«, »Tosca«, »Mignon«, »Marta«,
»Ksenija«, »Manon«, »Buterfly«, »Pagliacci«, »Bastien in Bastienne«,
»Rigoletto«, »Manon«, »Ples v maskah« in »Puščavnikov zvonček«.
K tem še pridejo številne operete. Kot koncertni dirigent je proiz-
vajal m. dr. Beethövnovo V. simfonijo (1925) in Pergolesijev Stabat
mater (1928). Imel je tudi v načrtu, proizvajati dela Smetane,
Dvořaka, Čajkovskega, Wagnerja in Mozarta, a ostalo je sa-
mo pri sklepih, kajti naše gledališke prilike so se vsled neugodnih
gmotnih razmer vedno bolj poslabšale in operni personal je bil na-
zadnje reduciran na najbolj skrajni minimum.

ANDRO MITROVIČ
bivši ravnatelj mariborske opere.

Mitroviča smo spoznali v dobi njegovega tukajšnjega delovanja
kot muzikalno osebnost, ki združuje v sebi vse one lastnosti, ki jih
moremo zahtevati od muzikalnega predstavnika na tako važnem in
odgovornem mestu. Je odličen dirigent, spreten režiser, organizator
in pedagog, ki si je pridobil za razvoj mariborske opere in s tem za
napredek mariborskega muzikalnega življenja največjih zaslug. To
je pokazala tudi proslava petinvajsetletnice njegovega umetniškega
delovanja, ki se je vršila lani.

Doba mariborske opere je za nami. Hvaležni spomin na njene-
ga predstavnika Mitroviča pa ne izgine.

Emile Zola: „THÉRÈSE RAQUIN“.

Zola je mož, ki je uvrščen v galerijo genijev.

Morda je to usoda, morda se mora tako začeti življenje vsakega duševnega velikana, kakor je treba, da se začne vsaka »resnična« pravljica z »Enkrat je bil ... nekoč je živel...!«

Začelo se je Zolovo življenje takole:

Rodil se je spomladi leta 1840 v Parizu. Učitelji so rekli, da ni dosti prida, da je butec. In ne gre, da bi zamerili tistim učiteljem: Kdo bi pogruntal fanta, ki mu je bil stari oče Benečan, stara mati Grkinja, oče že pofrancozen, mati pa pristna Francozinja. Kdo bi prepoznal dečka, ki je imel v sebi italijansko, grško in francosko kri... solnca v izobilici, temperamenta čez mero. Kdo bi zameril tedanjim šolnikom!

Danes je Zola genij!

Kljub »mešanici« krvi, je bilo umetnikovo življenje dokaj enolično. V šoli — butec, po smrti očeta inženirja (Emile je imel tedaj 7 let) velik revček, brez gmočnih sredstev. Z dvajsetimi leti se je preril do skromnega zakotnega pisarčka, ki je zaslužil komaj za vsakdanji kruhek.

Pa se je zgodilo:

V Zolu je izbruhnilo. Vzbudila se je v njem vroča, južna kri. Prijel je za pero, ki si je z njim še priboril svetovno slavo in zaslužil nemajhno premoženje. Prej ubog, reven pisar, zdaj slaven, uvažen umetnik in bogat mož.

In morda je tudi to usoda ali pa tradicija: S prvimi literarnimi poizkusi je doživel Zola neuspeh in polomijo; kritika ga je obsodila za bedastega in smešnega revolucionarja in vrhu tega še za pohujšljivca. Nič zato... Zolova bujna domišljija, njegov temperament, vera v samega sebe, do samobitnosti in življenja so zmagali: Žel je uspeh, prvi uspehi s povestima »Contes à Ninon« in »Thérèse Raquin« (1867).

Družina Raquinovih ni velika. Postarna, naivno dobrohotna madame Raquin, njen bolehen čmerikav sin Camille ter njegova sestrična Thérèse, ki je njegova žena. Vsi trije žive enolično meščansko življenje v pariškem predmestju, kjer jih vsak četrtek obiščejo originalna samca Grivet in Michaud in mala Susanne, da zaigrajo domino. V hišo Raquinovih pride tudi slikar Laurent, Camille-ov prijatelj iz otroških let. Laurent in Thérèse se vzljubita. Njuna ljubezen vzplamti v sovraštvo do Camille-a, ki postane žrtev zločinskega načrta. Na izletu v St. Ouen pahne Laurent sporazumno s Thérèse Camille-a v deročo reko Seine. Nihče ne ve za umor razen obeh zločincev, ki se čez leto dni poročita. Oglasi se vest, ki ju muči po noči in po dnevi, muči ju vedno huje, dokler se nehote ne izdata pred madame. Stara Raquin prekolne oba morilca, ki se pred njo usmrtita.

Fabula te povesti cika precej na detektivske manire in marsikaj se zdi na prvi pogled banalno, neokusno ali celo zverinsko. Toda treba si je predočiti geslo naturalistov, ki je bilo: Glej življenje, kakršno je, opisuju ga kakršno je; ogni se slehernemu konvenciona-

lizmu in romantiki; življenje ne bodi le v pesniških možganih iz-
umetničena podoba.

»Thérèse Raquin«, ki jo je priredil pisatelj za oder 1873., je razen »Ubijača« (ki sta ga spretno dramatizirala Gastineu in Busnah,) eno najmočnejših oderskih del velikega umetnika. Tehnična stran in dramatični akcent prideta do popolne veljave. Prizori si sledijo v logičnem redu, se psihološko stopnjujejo in padajo, baš to pa daje ti »grozni« drami umetnostno vrednoto in jo razbremenuje od detektivske senzacije.

Res je, da si Zola z oderskimi deli ni pridobil nespornih umetniških lahorik. In če kljub temu gledališča od časa do časa vprizorijo katerokoli priznanih Zolovih oderskih del, opomnijo z odra na velikega romanopisca, ki si je s številnimi deli kot so »Les Rougon-Macquart«, »Le ventre de Paris«, »L'Quevre«, »La Terre«, »L'argent«, »Nana«, »La Débacle« in s »Štirimi evangeliiji« (dovršil jih je tri »Plodnost«, »Delo« in »Resnica«), izklesal spomenik nesmrtnosti slave.

Če bi naše gledališče vprizorilo »Thérèse Raquin« v prošli sezoni bi lahko napisali na lepake, da vprizarjamo omenjeno dramo v spomin na petindvajsetletnico smrti predstavnika francoskega naturalizma.

Umril je Zola 29. septembra 1902.

J. KOVIČ:

Ludvik Fulda: „OGNJENIK“.

Pisatelj Fulda je znana in priznana berlinska literarna kapaciteta. Mož, ki jih ima danes že 67 na plečih, lahko s ponosom in z zadovoljstvom gleda na plodove svojega neumornega dela. Napisal je preko 50 gledaliških iger, dalje serijo enodejank, med katerimi je posebno znana enodejanka »Med štirimi očmi«. Velik sloves uživa Fulda kot prevajalec Shakespearja; mojstrsko je prevel 26 njegovih dram in veseliger. Nemalo zaslug si je pridobil z učinkovitim prevodom Rostandove nesmrtni tragedije »Cyrano de Bergerac«, ki ga je nam poslovenil Župančič. Dalje je vnet prevajalec španskih klasikov: Calderona, Lope, Moreta, Tirsa de Molina itd., itd. Pisatelj, ki si je z obsežnim študijem klasikov pridobil mnogo znanja in avtokritike, je umel svoje znanje s pridom in učinkovitostjo uveljaviti v svojih delih.

• •

»Večina ljudi ima v sebi skrit posvečen prostor, nad vrati tega prostora pa je tablica z napisom: — Za logiko je vstop prepovedan —«. Ta Fuldov aforizem bi lahko postavili kot motto njegovi zabavni in duhoviti veseligrji »Ognjenik«, kjer je za pohlevno, a sitno ženko Sabino logika španska vas. »Ognjenik« je skrajno nazorna slika modernega zakona, odnosno zakona sedanje dobe. V efektnih, dramatsko napetih štirih dejanjih se odigravajo pred nami zakonske scene, ki se rodijo iz obojestranske tmoglavosti obeh mladih

zakoncev. In se zgodi kot vedno: edini izhod iz tega »pekla« je ločitev, za katero je napravil načrt prebrisani, a simpatični hišni prijatelj, sodni svetnik Blom. Tik pred ločitvijo pa se vmeša v mučno zadevo demimondka Vera Verena in z ločitvijo zopet ni nič. Zopet nova nesoglasja, nove razprtije — ad infinitum. V komediji nastopa še vehementna in groteskna dojlja Krescencija, ki nas s svojim neprestanim sovraštvom do moških naravnost ustrahuje; v zadnjem dejanju nas tudi presenetli zanimiv tip pozabljive služkinje Toni.

Naj še omenimo, da je to najnovejšo Fuldovo veseloigro (ki je — mimogrede omenjeno — zelo poučna za marsikatero zakonsko dvojico) vzel pred tremi leti dunajski »Burgtheater« v svoj repertoarni načrt. Kritika je delo, ki seveda ne rešuje »gigantskih« problemov, sprejela simpatično in občinstvo je napolnilo hišo preko petdesetkrat!! Tudi mariborska, dobro in vestno naštudirana vprizoriitev »Ognjemika« je žela priznanje i pri kritiki i pri občinstvu.

D. G.:

Emerik Kalman: JESENSKI MANEVER.

Emil Kalman se je rodil leta 1882 v Siofoku na Madžarskem. Bil je gojenec glasbene akademije v Budimpešti, kjer mu je bil profesor znani glasbeni pedagog Rössler. Leta 1907 je prejel tedanjo Franc-Jožefovo nagrado za glasbo. Brez dvoma spadajo njegove operete med najbolj igrane v vsem svetovnem repertoarju. Odlikuje jih sveža, originalnih domislekov polna in temperamentna glasba. Od leta 1909, ko je nastal »Jesenski manever«, je skladal celo vrsto znanih operet, med njimi posebno popularno »Bajadero«, »Marico« in »Cirkuško princezinjo«.

»Jesenski manever«. I. dejanje: Vojaki prihajajo v bližino gradu baronice Rize na jesenski manever. Gostoljubno sprejema baronica častnike v svojem gradu. Le nadporočnik Lörenty noče v grad. Ljubil je nekoč Rizo, a ona se je poročila z drugim, ki pa je medtem umrl. Lörenty večerja raje s slugo Lajošem na prostem. Mesto njega pojde v grad žid Wallenstein, narednik, ki pa ni posebno več v vojaški službi. Hči maršala Lohonaya, Treszka si domišlja, da tudi ljubi Lörentyja; zato odkloni snubca Marosija, enoletnega prostovoljca.

II. dejanje: V gradu vlada živahno vrvenje. Riza poizkuša vse, da bi tudi Lörenty prišel v grad. A kmalu utihne veseljačenje, sovražni oddelek je napadel oddelek, ki šotori krog gradu. Lörenty pohiti v grad, da obvesti tovariše, ki se tam zabavajo. Ob ti priliki ga zadrži Riza, kar ima usodnih posledic. Maršal Lohonay zasači častnike v gradu in jim preti s težko kaznijo.

III. dejanje: Riza skuša rešiti Lörentyja težke kazni s tem, da razodene maršalu, da Lörenty ljubi njegovo hčerko Treszko. Lörenty dobi 24 ur pritvora, Treszka pa se odreče Lörentyja Rizi na ljubo. Tako se srečno završi jesenski manever.

Paul Géraldy: ROBERT ET MARIANNE.

Gledališče Paula Géraldyja bi se lahko nazvalo gledališče ljubezni. Po njegovi drami »Aimer«, bi se to delo lahko imenovalo »drugi del diptiha«, ki mu je vselej glavni motiv zakon.

V obeh delih gre za zakonsko ljubezen, ki je spočetka popolna ali se ji naposled zruši harmonija. Dočim pa pride v dramo »Aimer« moralni preokret od zunaj (prihod ljubimca, oziroma onega, ki bi to rad postal), ostaneta v »Robert et Marianne« oba — skoro bi rekli antagonista — vse do konca lice v lice. Sama v sebi hranita kal disharmonije, ali imata vse, česar je treba, da sta srečna: mladost, zdravje in smisel za življenje. Robert je izreden človek, poln lojalne dobrote, energije in volje, Marianne prekaša po duhovitosti in srcu povprečne žene. Ali kljub vsemu je ona vendar žena, ki vselej podreja razum srcu. Ne zadošča ji, da ima samo prvo mesto, ona hoče imeti vse. Njena ljubezen ne dopušča vsakdanjosti.

Gotovo je, da je siže temu delu prav poseben. Pri Géraldyju nastane konflikt med obema spoloma, ker se ne strinjata radi enakosti zahtev. Ako je ljubezen nemogoča, jo izpremeni Géraldy v materinsko nežnost. Kajti žena je rada zaščitnica in tolažnica. »Edina prava oblika ženske ljubezni je materinstvo«. To bi mogel biti zaključek temu delu, v katerem pa dete — ne nastopa.

Robert et Marianne je eno izmed najboljših del, ki so se dajala v »Comédie Française«.

OB ZAČETKU GLEDALIŠKE SEZONE.

(Konec.)

V vsakem gledališču je uveden tudi hvalevredni običaj mnogih drugih gledališč, da mora vsak posetnik še pred predstavo kupiti in tudi plačati vstopnino, ki se v nikakem slučaju ne vrača, pa tudi ne v primeru, ako komad propade, ne po krivdi posetnika, temveč autorja ali glumcev. Na dolg na vero, na »kredit« ne more nikdo dobiti mesta v gledališču, ker bi se kasneje vsakdo izgovarjal, da ne plača, ker mu komad ni igran. Vstopnice se ne dajo niti na knjižice, kakor n. pr. v špacerijski trgovini. Samo biljeterji, intendant, ravnatelji in kritiki ne plačajo vstopnic, kar nikakor ni v redu, ker oni niso nič boljši od drugih. Če se nič ne svira in ljudje na odru samo govoré, včasih sicer tako, da se nič ne čuje, potem se to zove drama; če igrajo, toda ne govoré, je to pantomima; če vsi pojejo, poedinci, po dvoje, troje, četvero in še več obenem, — je to opera; če se pa poje, kriči, skače, pleše in razgovarja, je to opereta. Oni, ki pri tem sodelujejo, to je — govorijo, molčijo, pojejo, kriče, plešejo in skačejo, se zovejo igralci, — tudi umetniki, če so moškega spola, in igralko, včasih tudi umetnice, če so nežnega spola. Med njimi so nekateri, ki jih lahko vidiš v dramo, v opereti in v operi, in so to največji umetniki, ker morejo največ prenesti, — več kakor občinstvo! — Igralska obrt je jako lahka, ker vsi govoré, kriče in pojejo samo to in tako, kot jim šepetá nekí človek, skrit

na čelu odra pod malim krovom. Ta človek se sicer ne vidi, zato se pa čuje, in mu pravijo šepetalec, čeprav bi ga lahko nazvali kričača. No, tudi čita vse iz knjige, pa zato ve tudi vse najbolje. Če bi on umrl sredi predstave. — česar pa ne daj Bog! —, — predstava bi se morala takoj prekiniti, ker nikdo ne bi vedel naprej.

Vsaka drama, opera ali opereta je razdeljena v dejanja in na koncu slehernega dejanja pade zastor prvič radi sigurnosti občinstva, drugič pa, ker je tako tudi pri daleko naprednejših narodih. Stari Rimljani in Grki niso poznali zaves v svojih gledališčih, pa se danes že vsak gimnazijec čudi, zakaj se ta naroda zoveta »klasična«. Med dejanji se gledalci v gledališču razgovarjajo tako glasno, kot bi bili doma. Nekateri tudi med predstavo.

V glavnem odmoru se gre po stopnicah v prvo nadstropje, v takozvani foyer, kjer se je in pije, ali ne do sita in po mili volji, ker je tudi tukaj privzet običaj iz prošlega veka, da se namreč — vse plača. Mnogi posetniki pravijo, da je v foyerju lepše, kot v gledališču med dejanjem, ker v foyerju pijó in jedo oni, na odru pa glumci (običajno kuretino iz papirja ter zrezke iz lesa).

Mnogi gledalci stojé med dejanji in se sklanjajo na vse strani, smeje se drug drugemu in gledajo skozi posebna stekla, ki kažejo vsakogar v drugi luči. Nekateri se tako motrijo, dasi se sicer še predobro poznajo... Pripominjam, da dolžniki skozi ta stekla nikdar ne motre svojih upnikov...

Kadar se glumi, je v gledališču tema, ker uprava štedi z lučjo in ker igralci mislijo, da ni nikogar, ki bi pazil nanje.

Po vsakem dejanju udarjajo gledalci z dlanjo ob dlan in tako proizvedeni trušč se zove s strokovnim izrazom odobravanje, to je navdušenje občinstva. Vsled tega hrušča prihajajo glumci pred zastor pa se priklanjajo. Nekateri tudi polagajo roko na srce, a ne ve se, zakaj. Mnogi igralci in igralkе dobivajo vence in cvetje, ali se že ve običajno, odkod.

Na koncu vsake predstave nastane običajno panika, ker vse navali na vrata do mesta, ki se zove garderoba. Tu se mora vsakdo tepsti za svoj lastni svršnik, ker pograbi najprej dva ali tri tuje, dokler ne najde svojega. V garderobi se govori francoski, ker se čuje samo: »Pardon«, »pardon«! (V prevodu pomeni to, da je drug drugemu stopil na kurje oko.)

Ko vsi odhajajo iz gledališča, publika in glumci in kritiki in upravnik in ognjegasci in stražarji, se utrnejo vse luči in potem je vsem odleglo.

Zyr Xapula.

Izdaja konzorcij »Zrnja«. Urejuje in odgovarja za konzorcij
Danilo Gorinšek, književnik v Mariboru, Prešernova 6.
Tisk »Mariborske tiskarne«. predstavnik Stanko Detela v Mariboru